

NORGES HØYESTERETT

Den 25. januar 2007 avsa Høyesterett dom i

HR-2007-00204-A, (sak nr. 2006/665), sivil sak, anke,

If Skadeforsikring NUF

(advokat Jan Aubert – til prøve)

mot

ANS Vestre Skibakk

(advokat Johnny Johansen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Kst. dommer **Sverdrup**: Saken gjelder gyldigheten av et brannskadeskjønn og et tilleggsskjønn, blant annet spørsmålet om kravet til skjønnsgrunner og habilitet er oppfylt.
- (2) Et lager- og kontorbygg på Kløfta i Ullensaker kommune brant ned til grunnen 4. februar 2001. Bygningen, som var eid av ANS Vestre Skibakk, hadde en grunnflate på 6270 kvm. Den var oppført i 1989–90 og besto av et stort lager over én etasje, samt en mindre kontordel som gikk over to etasjer. Kontordelen var ombygget og utvidet i 1998.
- (3) Bygningen var fullverdiforsikret i If Skadeforsikring NUF for det beløp gjenoppføring av en tilsvarende bygning vil koste, med et premiegrunnlag på 40 979 000 kroner. Det fremgår av forsikringspolisen at brannforsikringen gjaldt bygningen, men ikke maskiner, løsøre mv. Forsikringen omfattet også dekning av utgifter til riving og bortkjøring og husleietap inntil 11 600 000 kroner.
- (4) Vestre Skibakk ønsket gjenoppføring av bygget så snart som mulig. Ifølge forsikringsvilkårenes punkt C 1.1 skal erstatning for bygning som gjenoppføres, beregnes på grunnlag av kostnadene til ”gjenoppføring til samme – eller vesentlig samme – stand som umiddelbart før skaden inntraff, beregnet etter prisene på skadedagen”. Det heter videre at erstatningsgrunnlaget ikke kan settes høyere enn gjenoppføringsprisen før skaden, fratrukket verdien etter skaden. Av punkt D.3.1 fremgår at en fullverdiforsikret bygning er ”forsikret for inntil hva det på skadedagen ville ha kostet å gjenoppføre tilsvarende, eller i det vesentlige tilsvarende, bygning på skadestedet –

gjenoppføringsprisen". I henhold til vilkåret dekkes ikke merkostnader som skyldes byggemåte og utstyr som er urasjonelle etter dagens byggeskikk.

- (5) Merutgifter som skyldes endrede tekniske krav til bygningen som følge av offentlige påbud, er heller ikke inkludert i gjenoppføringsprisen. Det følger av vilkårenes punkt B 2.3 at slike merutgifter – såkalte ”påbud fra offentlig myndighet” – dekkes innenfor 3 millioner kroner dersom kravene er en direkte følge av skaden. Hvis merutgiftene skyldes påbud som myndighetene hadde hjemmel til å gi selv om skaden ikke hadde inntruffet, såkalte latente påbud, dekkes de ikke, jf. punkt B 2.3 siste setning.
- (6) Hver av partene kan kreve at erstatningen avgjøres ved skjønn, og If benyttet seg av denne muligheten, jf. vilkårenes punkt C 5. To skjønnsmenn ble utpekt etter reglene i forsikringsavtalens generelle vilkår punkt 2 – Harald Paulsen av If og Arne Kielland jr. av Vestre Skibakk. Skjønnsetningen ble satt 15. februar 2001 med en representant fra If, skjønnsmennene og partene til stede.
- (7) Under møtet ble det ført skjønnsprotokoll, hvor det blant annet er opplyst hvilke forsikringsvilkår som ble gjennomgått. Det fremgår også at partene ba om at ”opplagte påbud medtas spesifisert i skjønnsetningen, mens eventuelle øvrige påbud spesifiseres senere”. Protokollen angir mandatet til skjønnsmennene ved såkalte skjønnsalternativer. Som skjønnsalternativ 1 skulle skjønnsmennene vurdere ”Bygningens gjenoppføringspris og skaden”. Andre alternativer var bygningens omsetningsverdi før skaden og husleieinntekt som grunnlag for beregning av husleietap. Som skjønnsalternativ 10 er angitt ”Påbud fra offentlig myndighet” i henhold til vilkårenes bestemmelser.
- (8) Vestre Skibakk engasjerte firmaet Construction Management AS (CM) til å bistå med fremskaffelse av opplysninger om bygningen til bruk for skjønnsmennene, og en del materiale ble oversendt i mars 2001. CM fikk dessuten i oppdrag å utarbeide en kalkyle over hva det ville koste å gjenoppføre bygget. Kalkylen, kalt styringsbudsjett, anslo de samlede kostnadene til noe over 38 millioner kroner. Vestre Skibakk sendte styringsbudsjettet til skjønnsmennene i april 2001. I oversendelsen het det blant annet:
- ”ANS Vestre Skibakk viderefremmer ikke analysen til skjønnsmennene som vårt partsinnlegg til skjønnsetningen, men vil ta til etterretning den sum man har kalkulert seg frem til i vår samlede vurdering. Styringsbudsjettet er spesifisert opp i enkeltposter og vi legger til grunn at det tar hensyn til de relevante konstruksjonsmessige forhold ved bygget. Vi håper denne analyse er til hjelp for skjønnsmennene i det videre arbeidet samtidig som vi varsler at vi vil presentere ytterligere anførsler til skjønnsmennene senere.”**
- (9) Skjønnsmann Paulsen sendte styringsbudsjettet tilbake dagen etter og uttalte i returbrevet at ”ethvert dokument og enhver retningslinje for skjønnsetningens gjennomføring, må komme fra partene i fellesskap”. Han fremholdt at det eneste de kunne motta fra en av partene var faktisk dokumentasjon av bygget, og da med kopi til den andre parten. Vestre Skibakk ble bedt om å ta dette opp med If ”og i fellesskap bli enige om hva som skal/kan tilflyte oss”. Vestre Skibakk tok deretter kontakt med If som aksepterte at partene oversendte CMs styringsbudsjett i fellesskap, og det ble sendt inn på nytt i mai 2001.
- (10) Det kom intet nytt skriftlig innspill fra Vestre Skibakk slik det var forespeilet. Etter anmodning fra Vestre Skibakk ble det imidlertid holdt et møte 25. juni 2001 mellom skjønnsmennene og partene. I referatet fra møtet fremgår blant annet at ny plan- og

bygningslov kunne medføre økte kostnader til byggesaksbehandling for gjenoppføring av samme bygg. Videre het det: "Kostnader i den forbindelse vil være en del av skaden." Av referatet fremgår også at latente påbud ble diskutert.

- (11) Brannskadeskjønnet ble avgitt 20. juli 2001. Selve skjønnet var på seks sider og inneholdt først en faktisk beskrivelse av bygningen slik den var forut for brannen, dernest en beskrivelse av skaden. Skaden var total, bortsett fra enkelte gjenverdier, blant annet fundamenter, ringmur og betonggulv. Til sist kom de aktuelle skjønnsalternativene: Under skjønnsalternativ 1 ble bygningens gjenoppføringspris satt til 28 500 000 kroner. Kostnader ved reparasjon av skaden ved gjenoppføring var beregnet til 22 600 000 kroner. Begge disse beløpene var splittet opp i tre underposter: "lasteramper", "ombyggingen i 1998" og "bygget for øvrig". Gjenoppføringsprisen for "bygget for øvrig" beløp seg til 26 625 000 kroner, mens skaden var på 20 900 000 kroner. Differansen mellom de to sistnevnte beløpene, 5 725 000 kroner, utgjorde gjenverdiene i bygget.
- (12) Under skjønnsalternativ 10 gjennomgås mulige offentlige påbud innenfor områdene brann, bæreevne, varmeisolerings, lydforhold, varmeanlegg, ventilasjonsanlegg, sanitæranlegg samt jord og grunnvann utenfor byggekroppen. Eventuelle branntekniske påbud og nødvendig oppgradering av ventilasjonsanlegg ble ansett som latente påbud, som etter vilkårene ikke var dekket. Nye tekniske krav til varmeisolerings, samt jord og grunnvann utenfor bygningskroppen, var påbud som måtte spesifiseres senere. Konklusjonen var at kun nye snølastkrav førte til merkostnader for oppgradering av konstruksjoner. Påbudet ble kostnadsberegnet til 850 000 kroner.
- (13) Med skjønnet fulgte også et vedlegg kalt "Dokumentasjon av brannskjønn", som inneholdt skjønnsprotokollen, situasjonsplan, tegninger, tilstandsrapporter og annet grunnlagsmateriale.
- (14) Vestre Skibakk hadde ingen innvendinger mot skjønnets faktiske beskrivelser av bygget og skaden, men reagerte på den store forskjellen mellom CMs styringsbudsjett på rundt 38 millioner og gjenoppføringsprisen i skjønnet. Det ble også stilt spørsmål ved at gjenoppføringsprisen for ombyggingen i 1998 var satt til ca. 1 million kroner, mens de faktiske utgiftene til ombyggingen hadde vært omtrent dobbelt så store.
- (15) Det foregikk en del brevveksling mellom partene utover høsten 2001 og første halvdel 2002. Vestre Skibakk hevdet at skjønnet ikke var representativt for markedsprisene og mente at skjønnet burde revurderes. If fastholdt at skjønnet var bindende. Vestre Skibakk innhentet i januar 2002 et tilbud fra Selmer Skanska på gjenoppføring av bygget på 36 millioner kroner. Vestre Skibakk skaffet også en vurdering fra OPAK, hvor gjenoppføring av bygget var anslått til 38 millioner kroner.
- (16) I september 2002 krevde Vestre Skibakk at If medvirket til et nytt brannskadeskjønn med nye skjønnsmenn, og anførte at skjønnet var beheftet med feil ved saksbehandlingen og bevisbedømmelsen. If svarte at de ville gjennomgå skjønnet med bistand fra sakkyndige for å vurdere om det led av slike feil at det måtte oppheves. If ville også legge fram dokumentasjonen fra Vestre Skibakk for skjønnsmennene. Vestre Skibakk aksepterte et felles møte med skjønnsmennene, men motsatte seg at deres dokumentasjon ble oversendt skjønnsmennene. If oversendte likevel dokumentasjonen i november 2002 og ba om at begge skjønnsmenn gikk gjennom materialet. Skjønnsmennene ble også bedt om en

redegjørelse for hva de hadde gjort, og hvilke undersøkelser som var blitt foretatt i forbindelse med skjønnet.

- (17) I en felles uttalelse i desember 2002 opplyste skjønnsmennene at de hadde brukt ca. 160 timer på skjønnet og foretatt tre befaringer. Det fremgikk også at de hadde innhentet en omfattende dokumentasjon. Til CMs styringsbudsjett, OPAKs kalkyler og anbudet fra Selmer Skanska bemerket skjønnsmennene blant annet at disse
- ”legger dagens byggeforskrifter til grunn. Det er vel og bra, og faktisk det som må gjøres ved gjenoppføring. Men det er ikke det skjønnet skal beregne. Vi må holde oss til forsikringsvilkårene, og beregner da gjenoppføring nærmest identisk det som var, og vurderer i tillegg forsikringsmessige påbud. Dagens forskrifter går dels betydelig ut over det”.**
- (18) If hadde anmodet skjønnsmann Paulsen om å oversende det materialet som lå til grunn for skjønnet i komplett utgave, og i januar 2003 etterkom Paulsen anmodningen. Han sendte kopi til Vestre Skibakk og til de sakkyndige som If hadde engasjert. Til Ifs sakkyndige sendte Paulsen også sin egen kladd med angivelse av mengder, og hvor prisene var strøket over.
- (19) Den 4. februar 2003 ble det holdt møte mellom partene og skjønnsmann Paulsen. Skjønnsmann Kielland hadde meldt avbud på grunn av sykdom. En rekke punkter ble behandlet, herunder gjenverdier, påbud, prosjekteringskostnader og størrelsen på reserve for uforutsette utgifter. Paulsen redegjorde for de ulike komponentene i skjønnet. Det fremgår av et møtereferat som er forfattet av If og korrigert av Vestre Skibakk, at for gjenverdiene ble det ”åpnet for at man på dette punktet kan sette tillegsskjønn dersom det viser seg at forutsetningene som er lagt til grunn i skjønnet ikke er korrekte”. Med hensyn til ombyggingen i 1998 ble det bestemt at Vestre Skibakk ”sender over underlagsmateriale som vurderes av skjønnsmennene for å vurdere om det bør settes tillegsskjønn på dette punktet”.
- (20) If hadde tidligere orientert Vestre Skibakk om at man ønsket et møte mellom Ifs sakkyndige og skjønnsmennene for å drøfte Skibakks krav om å sette skjønnet til side. Dette møtet ble holdt umiddelbart etter fellesmøtet 4. februar, men uten at Vestre Skibakk ble orientert om tid eller sted. Til stede på møtet var skjønnsmann Paulsen og de to sakkyndige som If hadde engasjert. Paulsen redegjorde under møtet for grunnlaget for vurderingene. Det er uklart i hvilken grad også priser ble berørt.
- (21) Selskapet A.L. Høyser laget en rapport som ledd i utredningen til Ifs sakkyndige, der det fremgikk at betongfundamentene for bygningen var for små for de nye snølastkravene, slik at forutsetningene om gjenverdier i skjønnet, samt påbudene, burde revurderes. Etter ytterligere brevveksling og nye kalkyler ble det klart at If ikke ønsket å foreta noen revurdering av skjønnet, men ville overlate til skjønnsmennene å vurdere om det var grunnlag for endring. Vestre Skibakk fastholdt at man ikke ønsket å involvere skjønnsmennene på nytt.
- (22) Den 28. april 2003 sendte If brev til skjønnsmennene med anmodning om å vurdere skjønnets forutsetninger på bakgrunn av A.L. Høyers vurdering av betongfundamentene. Rapporten fra Ifs sakkyndige ble oversendt sammen med brevet. Også materialet fra Vestre Skibakk vedrørende ombyggingen i 1998 ble oversendt, under henvisning til enighet om dette i fellesmøtet 4. februar.

- (23) Tilleggsskjønn ble avgitt 16. juni 2003, hvor det påpekes at det i ettertid er ”fremkommet opplysninger som tilsier at det også er nødvendig med oppgradering av søylefundamenter og vesentlige deler av ringmuren, samt deler av gulvplate på grunn”. Videre opplyses at oppfyllelse av påbudkravene medfører riving og gjenoppbygging av en del av gjenverdiene slik at ”skadeomfanget vil øke tilsvarende disse kostnader”. Det ble vist til utredningene fra Ifs sakkyndige og A. L Høyer. Under skjønnsalternativ 10 Påbud økte merkostnadene med 2 475 000 kroner, og under skjønnsalternativ 1 Skade økte beløpet med 5 725 000 kroner – hvilket innebar at det ikke lenger var noen gjenverdier.
- (24) If har samlet utbetalt totalt 39 171 205 kroner til Vestre Skibakk per 30. november 2005. Beløpet fordeler seg med 28 080 000 kroner for bygningen, 10 080 000 kroner i tapt husleie og 1 011 205 kroner i renter. I tillegg er det utbetalt 1 322 057 kroner i forbindelse med riving og rydding. Det fastsatte beløp for påbud er ikke utbetalt, da gjennomføring av påbudet ikke ble aktuelt.
- (25) Vestre Skibakk tok ut stevning i mars 2004 med påstand om at både hovedskjønn og tilleggsskjønn måtte kjennes ugyldige. Det ble anført at skjønnet var vilkårlig, at skjønnsgrunnene var mangelfulle, og at Paulsen var inhabil. Vestre Skibakk krevde også 2 500 000 kroner i erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand forut for stevningen.
- (26) Eidsvoll tingrett avsa dom 21. desember 2004 med slik domsslutning:
- ”1. **Brannskadeskjønnet av 20. juli 2001 og tilleggsskjønnet av 16. juni 2003 er gyldige.**
 2. **If Skadeforsikring NUF frifinnes for erstatningskravet.**
 3. **ANS Vestre Skibakk dømmes til innen 2 – to – uker å betale saksomkostninger til If Skadeforsikring NUF med kr 490.910,- – firehundreogtittitusenogti – med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra dommes forkynnelse til betaling skjer.”**
- (27) Tingretten – som ble satt med sakkyndige meddommere – ga ikke Vestre Skibakk medhold i at skjønnsgrunnene var mangelfulle. Retten fant heller ikke at det var ført noe bevis for at fastsettelsen av gjenoppføringsprisen var vilkårlig eller ikke basert på et forsvarlig skjønn. Det pekes i den forbindelse på at beregningene til CM og OPAK inneholdt elementer som ikke skulle medtas i gjenoppføringsprisen. Retten viste også til at kontortilbygget fra 1998 vil koste mindre ved gjenreising sammen med resten av bygget enn ved separat oppføring i en eksisterende bygning. Retten kom til at det var adgang til å sett tilleggsskjønn, og rettens flertall – de to meddommerne – fant at skjønnsmann Paulsen heller ikke var inhabil under tilleggsskjønnet.
- (28) Vestre Skibakk anket dommen til lagmannsretten. For lagmannsretten frafalt Vestre Skibakk anførselen om at skjønnet måtte settes til side som vilkårlig. Påstanden om erstatning ble endret til en påstand om fastsettelsesdom for at vilkårene for erstatning var oppfylt.
- (29) Eidsivating lagmannsrett avsa dom 21. februar 2006 med slik domsslutning:

- ”1. **Brannskadeskjønn av 20. juli 2001 og tilleggsskjønn av 16. juni 2003 kjennes ugyldige.**
2. **If Skadeforsikring NUF yter ANS Vestre Skibakk erstatning i henhold til nytt skjønn satt med nye skjønnsmenn.**
3. **If Skadeforsikring NUF er pliktig til å dekke ANS Vestre Skibakks økonomiske tap i forbindelse med engasjement av tekniske og juridiske rådgivere i tilknytning til arbeidet med å få brannskadeskjønnet og tilleggsskjønnet kjent ugyldige.**
4. **I saksomkostninger for tingretten betaler If Skadeforsikring NUF til ANS Vestre Skibakk 739.191,08 – syvhundreogtrettifusenthundreogtrentien kronerogåtteøre – innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.**
5. **I saksomkostninger for lagmannsretten betaler If Skadeforsikring NUF til ANS Vestre Skibakk 703.219,75 – syvhundreogtrettusentohundreogtrentifemøre – innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.”**

- (30) Lagmannsretten, som la til grunn at kravene til skjønnsgrunner i skjønnsprosessloven § 28 gjaldt tilsvarende ved brannskadeskjønn, kjente skjønnet ugyldig på grunn av mangelfulle skjønnsgrunner. Det ble vist til at CMs styringsbudsjett ikke var kommentert, og at det heller ikke var mulig å etterprøve om forsikringsvilkårene var riktig anvendt. Som følge av at hovedskjønnet var ugyldig, ble tilleggsskjønnet kjent ugyldig. Retten fant også at vilkårene for å tilkjenne erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand forut for stevningen var oppfylt.
- (31) If har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen.
- (32) For Høyesterett foreligger syv skriftlige erklæringer fra partene og sakkyndige vitner, samt uttalelse fra skjønnsmennene. Det foreligger åtte bevisopptak av parter og vitner. If har som ny anførsel i skranken anført at skjønnsprosessloven § 28 ikke er anvendelig ved brannskadeskjønn. Saken står i det vesentlige i samme stilling som for lagmannsretten.
- (33) Den ankende part – *If Skadeforsikring NUF* – har i korte trekk anført:
- (34) Det kan ikke stilles like strenge krav til begrunnelse ved brannskadeskjønn som ved et rettslig skjønn. Et brannskadeskjønn gjennomføres av personer med teknisk bakgrunn. Forskjellene mellom rettslig skjønn og brannskadeskjønn er så store at man ikke kan analogisere fra skjønnsprosessloven § 28. Skal bestemmelsen anvendes, må den tilpasses i stor grad. Begrunnelsesplikten bør heller være etter mønster fra forvaltningsloven § 25 første og annet ledd.
- (35) Brannskadeskjønn er ingen partsprosess med utgangspunkt i en tvist, men et samarbeidsprosjekt. Skjønnsmennene har en langt mer aktiv rolle enn dommerne i et rettslig skjønn. De har ansvar for å fremskaffe opplysninger om faktiske forhold og innhenter om nødvendig selv priser i markedet, samt tekniske utredninger.

Skjønnsbehandlingen er i liten grad preget av rettslige vurderinger. I motsetning til for eksempel i ekspropriasjonssaker, er partene i brannskadeskjønn som oftest enige om verdsettingsprinsippene, som normalt følger av forsikringsvilkårene.

- (36) I brannskadeskjønn ligger rettsikkerheten i et system som gir trygghet for at skjønnsmennene har bygget sin verdsettelse på et riktig faktum. Begrunnelsen for brannskadeskjønn trenger ikke å være så omfattende at domstolene skal kunne prøve om forsikringsvilkårene er riktig anvendt. Domstolene kan prøve bevisvurderingen, og da er det ikke behov for å stille et så strengt krav til begrunnelsen.
- (37) Det er ikke omtvistet at skjønnsmennene har lagt riktige opplysninger om bygget til grunn for sin vurdering. Selve verdsettelsen er bindende for partene og skal ikke begrunnes nærmere. Viktige rettsikkerhetsgarantier er ivaretatt gjennom dagens ordning med to sakkyndige skjønnsmenn oppnevnt av hver av partene med en oppmann ved uenighet. Dette sikrer også ressurseffektivitet ved at brannskadeskjønn er billigere enn domstolsbehandling.
- (38) Dersom lagmannsrettens dom blir stående, vil det bli alt for lett å angripe skjønnet, for eksempel ved å sende omfattende dokumentasjon til skjønnsmennene og deretter angripe avgjørelsen hvis dokumentasjonen ikke er kommentert. Partene vil bli tvunget til å bringe jurister inn i prosessen, og dette vil fordyre og til sist undergrave ordningen med brannskadeskjønn.
- (39) Lagmannsretten tar feil når den mener at det var en mangel ved begrunnelsen at CMs styringsbudsjett ikke ble kommentert i skjønnet. Dette gjelder selv om man måtte basere seg på en full analogi fra skjønnsprosessloven § 28. CMs styringsbudsjett var et priseksempel, og sluttsummen på 38 millioner kroner var basert på et nytt bygg med dagens krav til utførelse. En begrunnelse fra skjønnsmennene om hvorfor innspillet ikke er relevant, kan da ikke kreves.
- (40) Lagmannsretten tar også feil når retten hevder at skjønsmennenes rettanvendelse ikke kan utledes av skjønnspremissene. Hva som er henført under gjenoppføringsprisen og hva som er henført under påbud, fremgår klart av skjønnet.
- (41) Virkningen av en eventuell mangelfull begrunnelse bør ikke vurderes etter tvistemålsloven § 384, men etter forvaltningsloven § 41. Skjønsmennene var kjent med CMs styringsbudsjett, og resultatet ville ikke blitt annerledes om de hadde nevnt at dette var irrelevant. Lagmannsretten viser til at Ifs engasjerte konsulenter kom til et noe høyere resultat enn skjønnsresultatet, men denne forskjellen – som egentlig var på 1,4 millioner kroner – ligger innenfor de marginer for avvik som må anses som normalt.
- (42) Det ligger i selve ordningen med brannskadeskjønn at det kan holdes tilleggsskjønn når det oppdages nye eller endrede faktiske forutsetninger for skjønnet. Tilleggsskjønnet skulle ikke rette opp feil ved selve verdsettingen, men foreta nødvendig revisjon ved feil i de faktiske forutsetningene for skjønnet. Hjemmel for tilleggsskjønn i vår sak finnes i skjønnsprotokollen punkt 6, hvor det fremgår at eventuelt nye påbud skulle spesifiseres senere. Dette er vanlig praksis. Under enhver omstendighet ble tilleggsskjønn akseptert i møtet 4. februar 2003.

- (43) Lagmannsretten tar feil når den kom til at skjønnsmann Paulsen var inhabil til å avsi tilleggsskjønnet. Prosessen ved brannskadeskjønn forutsetter at skjønnsmennene også har kontakt med én av partene. Møtet var dessuten av rent teknisk art og ikke egnet til å svekke tilliten til ham. Under enhver omstendighet har inhabiliteten ikke påvirket skjønnet, jf. prinsippet i forvaltningsloven § 41. Tilleggsskjønnet var teknisk preget, utregningen ga seg selv og resultatet var til gunst for Vestre Skibakk.
- (44) Det er heller ikke noen mangel ved begrunnelsen i tilleggsskjønnet at verdsettingen av ombyggingen i 1998 ikke omtales i premissene, slik ankemotparten hevder. Det lå ikke inne i mandatet at skjønnsmennene skulle revurdere denne ombyggingen.
- (45) En eventuell ugyldighet for tilleggsskjønnet medfører ikke at også hovedskjønnet må settes til side, da tilleggsskjønnet ikke rettet opp feil ved hovedskjønnet.
- (46) Selv om lagmannsrettens dom skulle bli stående når det gjelder skjønnets gyldighet, er vilkårene for erstatningsansvar ikke til stede for de utgiftene Vestre Skibakk hadde til teknisk og juridisk bistand forut for saksanlegget.
- (47) If Skadeforsikring NUF har nedlagt slik påstand:
- ”1. Eidsvoll tingretts dom stadfestes.
 2. ANS Vestre Skibakk dømmes til å betale sakens omkostninger for lagmannsrett og Høyesterett med tillegg av lovens rente fra forfall til betaling skjer.”
- (48) Ankemotparten – ANS Vestre Skibakk – har anført:
- (49) Lagmannsretten har korrekt lagt til grunn at skjønnsporsessloven § 28 om rettslige skjønn gjelder ved brannskadeskjønn. De to formene for skjønn har store likhetstrekk, og bestemmelsen er velegnet også i brannskadeskjønn fordi den angir en rettslig norm som kan tilpasses den enkelte sak. If var av samme oppfatning i anken til Høyesterett. Det er først i den seneste tid at selskapet har skiftet mening.
- (50) Fordi det ikke er muntlige forhandlinger i brannskadeskjønn, er det særlig viktig å kunne kontrollere at skjønnsmennene har vurdert de innspill partene kommer med. Det taler i liten grad mot utfyllende begrunnelser at skjønnet ikke ledes av jurister, da skjønnsmennene normalt har gode faglige forutsetninger for å begrunne sine avgjørelser. Det ulike styrkeforholdet mellom partene som følger av at skjønnet normalt er en engangsforeteelse for sikrede, taler i samme retning. Når verdsettelsen ikke kan overprøves gjennom overskjønn, er det, som lagmannsretten også fremhever, særlig viktig at partene har en reell mulighet til å kontrollere skjønnsmennenes rettsanvendelse, herunder forståelsen av forsikringsvilkårene.
- (51) I tråd med den fortolkningen av skjønnsporsessloven § 28 som Høyesterett har lagt til grunn, særlig i Rt. 1989 side 532, må det også kreves at skjønnsmennene behandler og tar standpunkt til de anførsler som har vært gjort gjeldende fra partenes side. Dette må gjelde selv om CMs styringsbudsjett inneholder samtlige kostnader ved gjenoppføring til dagens standard – det kan ikke stilles krav om at innspill skal være tilpasset forsikringsvilkårene. Skjønnsmennene må ta stilling til alle innspill som partene kommer med, og skulle også

ha forklart hvorfor de mente korrekt erstatning var vesentlig lavere enn det som fulgte av CMs styringsbudsjett, da dette var Vestre Skibakks eneste partsinnlegg.

- (52) Det fremgår ikke av skjønnsgrunnene hvordan skjønnsmennene har kommet frem til gjenoppføringsprisen, og om økte kostnader knyttet til forskriftsendringer, som for eksempel strengere krav til helse, miljø og sikkerhet og økning i byggesaksgebyrer, er en del av gjenoppføringsprisen. Den fremgangsmåten som er valgt i skjønnet, gir ikke tilstrekkelig grunnlag for å avgjøre om skillet mellom gjenoppføringspris og påbud knyttet til endrede byggetekniske krav, er korrekt anvendt. Også tilleggsskjønnet har mangler, da det ikke forklarer hvorfor skjønnsmennene fastholder at riktig erstatning for ombyggingen er 1,1 millioner kroner på tross av at kostnadene ved ombyggingen i 1998 var dobbelt så høye. De mangelfulle skjønnsgrunnene kan ha påvirket utfallet, og skjønnene er derfor ugyldige.
- (53) Vestre Skibakk har ikke samtykket i at det skulle settes et tilleggsskjønn. Tilleggsskjønnet innebar retting av feil ved det opprinnelige skjønnet, og en slik revurdering kan bare skje dersom partene er enige, med mindre skjønnsmennene har unnlatt å ta stilling til forhold som skulle vært avgjort, eventuelt har utsatt deler av avgjørelsen.
- (54) Lagmannsretten har korrekt kommet til at skjønnsmann Paulsen var inhabil under tilleggsskjønnet, da sakens realitet ble drøftet på møtet mellom Paulsen og Ifs konsulenter. Inhabiliteten må lede til at tilleggsskjønnet er ugyldig. Habilitetsinnsigelsen er ikke for sent fremsatt da Vestre Skibakk først under tingrettens behandling fikk kjennskap til hva som ble drøftet på møtet. Også manglende kontradiksjon må føre til at tilleggsskjønnet er ugyldig.
- (55) Når tilleggsskjønnet er ugyldig, faller også hovedskjønnet bort, selv om det isolert sett skulle være gyldig. Det er en så nær sammenheng mellom avgjørelsene at det i realiteten dreier seg om samme skjønn. Nye skjønnsmenn vil ikke ha mulighet til å foreta et tilleggsskjønn uten å kjenne til hvilke vurderinger som lå til grunn for det opprinnelige skjønnet.
- (56) If er erstatningsansvarlig for utgiftene til teknisk og juridisk bistand som Vestre Skibakk har hatt forut for saksanlegget, slik lagmannsretten også har kommet til.
- (57) ANS Vestre Skibakk har nedlagt slik påstand:
- ”1. Eidsivating lagmannsretts dom av 21. februar 2006 stadfestes.
 2. ANS Vestre Skibakk tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett med tillegg av lovens rente fra forfall og til betaling skjer.”
- (58) *Mitt syn på saken*
- (59) Jeg behandler først spørsmålet om brannskadeskjønnet har mangelfulle skjønnspremisser.
- (60) Det holdes rundt 150 brannskadeskjønn i Norge årlig, og fremgangsmåten følger i store trekk det samme mønsteret i de fleste selskapene. Saksbehandlingen i brannskadeskjønn er ikke lovregulert. Skjønnsprosessloven – som i § 28 inneholder krav til skjønnsgrunner – gjelder bare for skjønn som ledes av dommer eller lensmann, jf. § 1. Forsikringsavtalen har noen regler om saksbehandlingen, men stiller ingen krav om begrunnelse. Høyesterett

har uttalt seg om visse sider ved saksbehandlingen ved brannskadeskjønn, blant annet i Rt. 1981 side 651, men begrunnelseskravet er ikke behandlet.

- (61) Av avtalens generelle vilkår punkt 2 fremgår at selve verdsettelsen er bindende avgjort ved brannskadeskjønnet. De faktiske forutsetninger som verdsettelsen bygger på, kan derimot ikke avgjøres med endelig virkning, jf. vilkårenes punkt C 5. Beskrivelsen av bygningene og skaden er altså ikke bindende for partene, og denne bevisbedømmelsen kan overprøves av domstolene, sml. Rt. 1958 side 471. Det samme gjelder skjønnsmennenes rettsanvendelse.
- (62) Visse grunnleggende rettssikkerhetsgarantier må gjelde ved bindende avgjørelser som har stor betydning for den enkelte. Når avtalen gir hver av partene rett til å kreve at erstatningen skal fastsettes ved skjønn, tilsier reelle hensyn at behandlingen oppfyller krav som sikrer en forsvarlig gjennomføring av skjønnet og gir trygghet for et riktig skjønnsresultat. Dette understøttes av at et brannskadeskjønn ofte vil gjelde betydelige verdier for de involverte. Skal det være mulig å kontrollere om den utmålte erstatningen er i samsvar med forsikringsvilkårene, må skjønnet være begrunnet. Begrunnelse av forsikringsskadeskjønn synes også å være i tråd med bransjepraksis, jf. Andreas Arntzen, Forsikringsrett, Oslo 1993 side 332 flg.
- (63) I den foreliggende sak fant både lagmannsretten og tingretten at skjønnsprosessloven § 28 første ledd kunne anvendes analogisk ved brannskadeskjønn. I bestemmelsen heter det at skjønnsgrunnene skal gjøre ”greie for det rettslige grunnlag skjønnet er bygd på og faktiske omstendigheter og andre forhold av vesentlig betydning for avgjørelsen”.
- (64) Skjønnsprosessloven § 28 fikk sin nåværende ordlyd i 1973. Begrunnelsesplikten ble da skjerpet ved at det ble stilt krav om begrunnelse i alle saker, og ikke bare – som tidligere – i saker hvor det hadde vært uenighet eller tvil. I forarbeidene vises blant annet til at det ikke er ”tilstrekkelig at skjønnet redegjør for de generelle rettssetninger som legges til grunn. Skjønnet må gi en slik beskrivelse av de faktiske omstendigheter og forhold som legges til grunn at selve den konkrete rettsanvendelse (subsumsjonen) kan prøves”, jf. Ot.prp. nr. 18 (1971–1972) side 41. Det fremgår av forarbeidene og rettspraksis at kravene til begrunnelse avhenger av omstendighetene i den enkelte sak – herunder hvilke økonomiske verdier det dreier seg om, og hvorvidt det har vært uenighet mellom partene.
- (65) Selv om kravene i noen grad kan tilpasses sakstypen, er hovedinnholdet i bestemmelsen fastlagt gjennom en rekke rettsavgjørelser, blant annet Rt. 1983 side 1507, Rt. 1988 side 595 og Rt. 1989 side 532. I den sistnevnte avgjørelsen uttales blant annet at det ”må kreves at skjønnsretten behandler og tar standpunkt til de krav og anførsler som spesielt har vært gjort gjeldende fra partenes side, og de spørsmål som ellers har vært særlig fremme under forhandlingene”, jf. side 536. Dette er fulgt opp i avgjørelsene i Rt. 1992 side 217 og Rt. 1997 side 1135.
- (66) Bestemmelsens innhold er fastlagt gjennom fortolkninger i saker som på vesentlige punkter skiller seg fra brannskadeskjønn. Lagmannsretten nevner at ikke-jurister står for skjønnet, og at dette må få betydning for hvilke krav som skal stilles til redegjørelsen for det rettslige grunnlaget. Brannskadeskjønn har også en del andre særtrekk som klart atskiller prosessen fra rettslige skjønn. Det er for eksempel få elementer av partsprosess i ordningen. Skjønnsmennene har plikt til å fremskaffe det materialet som skal ligge til grunn for avgjørelsen og utrede saken. Forsikringsvilkårene stiller ingen krav om at

partene sender inn dokumentasjon eller synspunkter, og det er heller ingen muntlige forhandlinger etter at skjønn er satt. På noen områder kan disse særtrekkene tale for en mer utførlig begrunnelse. Når partene ikke har deltatt i prosessen, og selve verdsettingen er bindende, er det viktig at de faktiske forutsetninger skjønnen bygger på, er grundig beskrevet. I andre henseende kan de særegne forhold ved brannskadeskjønn tale for mindre strenge krav til begrunnelse – for eksempel når det gjelder redegjørelsen for partenes anførsler.

- (67) Saksbehandlingen ved brannskadeskjønn er langt mer uformell enn ved rettslige skjønn. Den kan også fortsette etter skønnsavsigelsen, ved at skønnsmennene uttaler seg, eller gjennom avholdelse av tillegsskjønn. Dersom prosessen rettsliggjøres i for stor grad, risikerer man å miste de særtrekk som har gjort brannskadeskjønn til en rask og effektiv oppgjørsform. Selve verdsettelsen vil ikke under noen omstendighet kunne overprøves av domstolene – den viktigste rettssikkerhetsgarantien ligger her i kravet om at skjønnen ikke må være vilkårlig. En begrunnelsesplikt som fullt ut følger kravene i skønnsprosessloven § 28, slik disse er utformet gjennom rettspraksis, kan også gi foranledning til mange prosesser om gyldigheten av brannskadeskjønn. Det er nærliggende å tro at den sterkeste part best kan utnytte en slik mulighet.
- (68) På denne bakgrunn er jeg kommet til at skønnsprosessloven § 28 ikke bør anvendes analogisk i brannskadeskjønn. Jeg kan heller ikke se at forvaltningsloven § 25 første og annet ledd er et velegnet utgangspunkt for analogi, da saksbehandlingen i forvaltningen også atskiller seg fra brannskadeskjønn på mange vesentlige punkter.
- (69) Hovedtrekkene i de krav til begrunnelse som gjelder etter skønnsprosessloven § 28 må likevel gjelde ved brannskadeskjønn: De faktiske forutsetninger som skjønnen bygger på, må beskrives. I praksis vil kravet i første rekke innebære en beskrivelse av bygninger og andre skadede gjenstander slik de var forut for brannen, samt beskrivelse av skaden eller gjenverdier. Det må også fremgå av skønnsprotokoller eller andre skønnsdokumenter hvilke forsikringsvilkår som får anvendelse. Videre må premissene for skjønnen vise at skønnsmennene har anvendt forsikringsvilkårene riktig. Hva som nærmere ligger i dette, avhenger av de konkrete forhold i saken – blant annet av hvor store økonomiske verdier det gjelder, og om det har vært uenighet eller tvil om vesentlige spørsmål.
- (70) Når det gjelder kravene til beskrivelse av forsikringsvilkårene i den foreliggende saken, anfører Vestre Skibakk at det ikke fremgår hvordan skønnsmennene har kommet frem til gjenoppføringsprisen. Man kan ikke se av premissene om anvendelsen av forsikringsvilkårene er riktig i forhold til henføring av kostnader under henholdsvis gjenoppføringspris og påbud.
- (71) Jeg kan ikke slutte meg til dette. Hva som menes med gjenoppføringspris fremgår dels av den beskrivelse av bygget som gis innledningsvis i skjønnen. Deretter heter det under *Skønnsalternativ 1. Bygningens gjenoppføringspris og skaden*: ”Bygningens gjenoppføringspris i henhold til foranstående beskrivelse og rasjonell byggeskikk, inkludert utgifter til rekonstruksjon, byggesaksbehandling, felleskostnader og adm.”
- (72) At gjenoppføringsprisen refererer seg til bygget slik det sto før brannen, og at prisen ikke omfatter kostnader som skyldes endrede tekniske krav som følge av offentlige påbud, fremgår også indirekte av den beskrivelse som gis i *Skønnsalternativ 10. Påbud fra offentlig myndighet i hht vilkårenes bestemmelser*. I underpunktet ”Bæreevne” behandles

skjerpede krav i forbindelse med snølast, og det uttales: ”Dette er et helt klart påbud som utløses av brannen, og som ingen hadde myndighet til å gi pålegg om før brannen inntraff.”

- (73) At såkalte latente påbud er riktig forstått, fremgår blant annet av underpunktet ”Ventilasjonsanlegg” hvor det heter: ”Arbeidstilsynet har full myndighet til enhver tid til å gi de pålegg de finner påkrevd innenfor gjeldende lovgivning. Brannen vil helt klart foranledige oppgradering av den opprinnelige kontoravdelingen, men merkostnadene tas ikke med her, da det ut fra vilkårene ikke er forsikringsmessig dekning for dem.”
- (74) Etter min mening er kravene til redegjørelse for det rettslige grunnlag for skjønnet tilfredstilt i denne saken. Begrunnelsen for gjenoppføringspris og påbud som gis i skjønnet, viser at skjønnsmennene har hatt en riktig forståelse av vilkårene. De relevante forsikringsvilkårene er angitt i skjønnsprotokollen, og det fremgår at det har vært redegjort muntlig for innholdet i vilkårene under skjønnssettingen.
- (75) Jeg tilføyer at det hadde vært en klar fordel om hovedinnholdet i de sentrale skjønnsalternativene – gjenoppføringspris og påbud – var forklart med enkle ord i skjønnsprotokollen eller andre skjønnsdokumenter. Da ville også partene hatt større mulighet til å komme med relevante innspill under skjønnet.
- (76) Spørsmålet er dernest om det er en mangel ved skjønnspremissene at CMs styringsbudsjett, som Vestre Skibakk sendte til skjønnsmennene, ikke er kommentert og tatt stilling til.
- (77) CM fikk i oppdrag å beregne hva det ville koste å oppføre et tilsvarende bygg som det som brant etter dagens priser og tekniske krav. I oversendelsesbrevet opplyste Vestre Skibakk at kalkylen ikke ble videreformidlet som deres partsinnlegg til skjønnet, og at man ville presentere ytterligere anførsler senere. Selv om CMs styringsbudsjett ikke var formulert som et partsinnlegg, viste det seg senere å utgjøre det eneste skriftlige innlegget fra Vestre Skibakk. Jeg er enig med lagmannsretten i at dette må oppfattes som et partsinnlegg fra Vestre Skibakk.
- (78) Skjønnsmennene vurderte styringsbudsjettet, men la det bort fordi kalkylen ikke bygget på den standard som skal legges til grunn for fastsettelse av gjenoppføringsprisen. Skjønnsmann Paulsen har forklart at de raskt så at budsjettet hadde ”lite med skadeskjønn å gjøre”, da CM hadde regnet ut fra et nybygg etter dagens forskrifter, tillagt store reserver for å dekke alle eventualiteter, noe som er vanlig ved nybygg. Skjønnsmennene konkluderte derfor med at det var irrelevant. Det er på det rene at CM benyttet dagens byggt tekniske forskrifter som grunnlag for sin kalkyle. CMs representant har forklart at de ikke hadde noen kjennskap til hvilke påbud som det var forsikringsmessig dekning for og hvilke som ikke var dekket.
- (79) Etter mitt syn er det ikke en saksbehandlingsfeil at styringsbudsjettet ikke nevnes i skjønnet, når budsjettet bygget på helt andre forutsetninger enn det som var tema i saken. Jeg tilføyer at det kan stille seg annerledes der parter tydelig hevder et bestemt syn, eller det har vært uenighet om vesentlige spørsmål. I slike tilfeller kan det etter omstendighetene være en mangel ved skjønnsgrunnene at anførselene ikke kommenteres. Slik ligger forholdet imidlertid ikke an i denne saken.

- (80) En annen sak er at det hadde vært ønskelig om skjønnsmennene hadde nevnt budsjettet og kort redegjort for hvorfor det var irrelevant. Det ville gitt Vestre Skibakk trygghet for at deres innspill var vurdert. I lagmannsrettens dom, avsnitt 104, er det vist til at skjønnsmann Paulsen under sin vitneforklaring uttalte at ”han ble provosert over at VS oversendte dette mens de holdt på med skjønnnet. Han ga uttrykk for at han syntes det var utidig av VS å prøve å påvirke skjønnsmennene på denne måten”. Etter mitt syn er det liten grunn til å se med slik skepsis på partsinnlegg om priser og andre forhold knyttet til verdsettelsen, når formålet er å få saken best mulig opplyst. Kontradiksjon er ivaretatt ved at materialet som sendes til skjønnsmennene samtidig sendes til den annen part, eller ved at skjønnsmennene videresender kopi. Det er ikke under noen omstendighet forenlig med alminnelige prinsipper for saksbehandling at partene må bli enige om hva som skal legges frem.
- (81) Jeg er etter dette kommet til at brannskadeskjønnet ikke har mangelfulle skjønnspremisser, og at det følgelig er gyldig.
- (82) Jeg går så over til å behandle tilleggsskjønnet.
- (83) Vestre Skibakk anfører at dette er ugyldig, både fordi skjønnsmann Paulsen var inhabil, og som en følge av manglende kontradiksjon. Det anføres også at det ikke var adgang til å avsi tilleggsskjønn i saken.
- (84) Jeg bemerker innledningsvis at Vestre Skibakk ikke har gitt noe uttrykkelig samtykke til tilleggsskjønn i møtet 4. februar 2003. Når det gjelder den alminnelige adgang til å kreve tilleggsskjønn i brannskadesaker, har partene i sin prosedyre gitt uttrykk for sterkt avvikende syn. Det er imidlertid ikke nødvendig for meg å ta stilling til hvor langt retten til å kreve tilleggsskjønn går, da jeg finner at skjønnsprotokollen under enhver omstendighet hjemler tilleggsskjønn i denne saken.
- (85) Det heter i skjønnsprotokollens punkt 6 at det bare skal tas stilling til ”opplagte påbud” i skjønnnet, mens eventuelle ”øvrige påbud spesifiseres senere”. I tilleggsskjønnet ble merkostnadene under skjønnsalternativ 10 Påbud økt med 2 475 000 kroner, da det ble klart at fundamentet for bygningen ikke holdt for de nye snølastkravene, og at det derfor var nødvendig å rive og gjenoppbygge tidligere beregnede gjenverdier i bygget. Av samme årsak ble gjenverdiene – som i skjønnsalternativ 1 Skade var anslått til 5 725 000 kroner – redusert til null, slik at skaden økte med et tilsvarende beløp. De økte kostnadene ved nye snølastkrav var en følge av et påbud som ble klarlagt fullt ut først etter at hovedskjønnnet var avsagt, og det måtte da være adgang til å holde tilleggsskjønnet. At gjenverdiene falt bort som følge av påbudet, anser jeg som en del av samme forhold.
- (86) Vestre Skibakk anfører videre at tilleggsskjønnet er ugyldig fordi skjønnsmann Paulsen var inhabil som følge av sitt særmøte med Ifs tekniske sakkyndige forut for tilleggsskjønnet. Det var ikke nødvendig for lagmannsretten å ta stilling til inhabilitetsspørsmålet, men retten bemerket likevel at den så det som klart at tilleggsskjønnet var ugyldig på grunn av inhabilitet. Jeg nevner for øvrig at tingrettens mindretall – formannen – kom til samme resultat.
- (87) Det følger av forsikringsavtalens generelle vilkår punkt 2 at skjønnsmennene skal være ”uhildede personer”. Habilitetskrav til skjønnsmenn er en av de grunnleggende rettssikkerhetsgarantier i brannskadeskjønn, og det er derfor naturlig å anvende

domstolslovens regler om habilitet analogisk så langt de passer, jf. her domstolsloven § 108 og tvistemålsloven § 384 annet ledd nr. 1. Jeg nevner også at det fremgår av det standardiserte skjema for oppnevning av skjønnsmenn, at skjønnsmennenes habilitet er et særskilt tema ved oppnevningen.

- (88) Skjønnsmann Paulsen hadde et sær møte med Ifs tekniske sakkyndige 4. februar 2003 umiddelbart etter at partene hadde hatt felles møte med Paulsen. De sakkyndige var engasjert for å bistå i vurderingen av om If skulle etterkomme Vestre Skibakks krav om nytt skjønn med nye skjønnsmenn, og de må derfor regnes som Ifs representanter i denne sammenheng. Om dette møtet uttaler lagmannsretten i avsnitt 119 blant annet følgende:
- ”Ut fra bevisførselen for lagmannsretten er det på det rene at sakens realitet ble diskutert i det omtalte møtet. Både de engasjerte konsulentene og If ga under ankeforhandlingene uttrykk for at man diskuterte hva som var med i skjønnnet og hva som etter vilkårene skulle inngå i gjenoppføringsprisen mv.”**
- (89) Når sakens realitet på denne måten ble diskutert med den ene parten, foreligger det omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til skjønnsmann Paulsens upartiskhet, jf. prinsippet i domstolsloven § 108. Jeg er enig med lagmannsretten i at inhabilitetsinnsigelsen ikke er fremsatt for sent, jf. domstolsloven § 111. Det var først under tingrettens behandling at Vestre Skibakk ble klar over innholdet i de samtaler som ble ført under møtet, og dermed kjent med de særegne omstendighetene som kunne danne grunnlag for inhabiliteten.
- (90) Jeg finner etter dette at Paulsen var inhabil ved avsigelsen av tilleggsskjønnet. Habilitetsmangler er en saksbehandlingsfeil som skal tillegges ubetinget virkning etter tvistemålsloven § 384 annet ledd nr. 1, og ut fra dette grunnleggende prinsippet er tilleggsskjønnet derfor ugyldig.
- (91) Det er etter dette ikke nødvendig å ta stilling til spørsmålet om tilleggsskjønnet er ugyldig på grunn av manglende kontradiksjon.
- (92) Vestre Skibakk anfører at det er en så nær sammenheng mellom de to skjønn at hovedskjønnnet må kjennes ugyldig som følge av at tilleggsskjønnet er ugyldig. Jeg er ikke enig i dette. Tilleggsskjønnet fastslo at beløpene under skjønnsalternativene 10 og 1 måtte økes som følge av mangelfull fundamentering. Det er ikke påvist andre feil i forutsetningene for hovedskjønnnet som tilleggsskjønnet skulle ha rettet opp. Det ble tatt stilling til en separat og ny problemstilling i tilleggsskjønnet som ikke kan sies å forutsette inngående kjennskap til det som ellers ble avgjort ved hovedskjønnnet. Gjenverdiene er angitt i hovedskjønnnet, og etter det opplyste er påbudet ikke under noen omstendighet lenger aktuelt. Et nytt tilleggsskjønn kan settes med en eller to nye skjønnsmenn og bygge på det tidligere hovedskjønnnet.
- (93) Når hovedskjønnnet er gyldig, bortfaller grunnlaget for Vestre Skibakks krav på erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand forut for stevningen.
- (94) Saken er dels vunnet og dels tapt, og jeg finner at saksomkostninger ikke bør tilkjennes for noen instans, jf. tvistemålsloven § 180 annet ledd, jf. § 174 første ledd.
- (95) Advokat Johansen har for behandlingen i Høyesterett beregnet seg et salær eksklusive merverdiavgift på 491 988 kroner. Dette er så høyt i forhold til det arbeid som synes

nødvendig i saken at jeg finner det riktig å gjøre ANS Vestre Skibakk oppmerksom på deres adgang til å be om at advokat Johansens godtgjørelse fastsettes av Høyesterett, jf. tvistemålsloven § 52. Fristen for å fremsette slikt krav er en måned fra avsigelsen av denne dom, jf. tvistemålsloven § 52 annet ledd.

(96) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Tilleggsskjønnet kjennes ugyldig.
2. For øvrig stadfestes tingrettens dom, domsslutningen punktene 1 og 2.
3. Saksomkostninger tilkjennes ikke for noen instans.

(97) Dommer **Tønder:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(98) Dommer **Rieber-Mohn:** Likeså.

(99) Dommer **Stabel:** Likeså.

(100) Dommer **Stang Lund:** Likeså.

(101) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Tilleggsskjønnet kjennes ugyldig.
2. For øvrig stadfestes tingrettens dom, domsslutningen punktene 1 og 2.
3. Saksomkostninger tilkjennes ikke for noen instans.

Riktig utskrift bekreftes: